

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาลยุติธรรมถือว่าเป็นองค์กรหลักในการใช้อำนาจอธิปไตยที่สำคัญของประเทศ เนื่องจาก เป็นสถาบันที่ใช้อำนาจตุลาการ ในการอำนวยความยุติธรรม และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้ดำเนินไปด้วยความเที่ยงธรรม รวดเร็ว และเสมอภาค ภายใต้หลักนิติธรรม (The Rule Of Law) ซึ่งพันธกิจอันเป็นเป้าหมายสำคัญของศาลยุติธรรม คือการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน ด้วยการพิจารณาคดี และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการอำนวยความยุติธรรมด้วยการพิจารณาคดีนั้น ในปัจจุบันยังมีอาจถือว่าเป็นวิธีการยุติข้อพิพาทที่ดีที่สุด เนื่องจาก ประการแรก การยุติข้อพิพาทโดยการฟ้องคดีต่อศาลนั้นนับว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเมื่อสังคมมีความขัดแย้งเพิ่มขึ้นการอยู่ร่วมกันในสังคมย่อมดำเนินไปได้ยาก อีกทั้งหากคู่กรณีเป็นผู้ประกอบธุรกิจในการการค้าแล้ว การถูกฟ้องดำเนินคดีต่อศาลย่อมเป็นสิ่งที่ทำให้ชื่อเสียงในทางการค้าได้รับความเสียหาย และทำให้ผู้ที่มาร่วมทำธุรกิจด้วยขาดความไว้วางใจและไม่ยอมทำธุรกิจด้วยในที่สุด ประการที่สอง เนื่องจากการบริหารจัดการกับคดีต่าง ๆ ให้ลุล่วงไม่ให้มีคดีค้างพิจารณา เพราะในการบริหารจัดการกับของศาลทั่วประเทศยังขาดประสิทธิภาพ เนื่องจาก ขาดการนำระบบบริหารคดีมาใช้อย่างจริงจัง ทั้งนี้ขาดการนำข้อมูลเกี่ยวกับคดี ความยากง่ายของคดีและจำนวนคดีต่าง ๆ ที่เข้าสู่ศาล ที่เป็นข้อมูลสำคัญ เป็นหัวใจหลัก มาวิเคราะห์เพื่อบริหารจัดการกับคดี เมื่อการแยกประเภทคดีไม่มีประสิทธิภาพที่ดีเพียงพอ ก็ทำให้ไม่สามารถดำเนินการกับให้คดีเสร็จภายในระยะเวลาในวันเดียวหรือนัดสั้น ๆ ได้ ในทางตรงกันข้ามหากการบริหารคดีที่ดีมีประสิทธิภาพคดีง่าย ๆ ก็สามารถดำเนินการเสร็จในวันเดียว หรือภายในสามนัดได้ ดังนั้นเมื่อการบริหารจัดการกับคดี ไม่มีประสิทธิภาพที่ดี ก็ทำให้คดีปะปนกันต้องใช้เวลาในการพิจารณาคดีมากกว่าเดิม อีกทั้งผู้พิพากษาจะต้องเป็นรับภาระดูแลคดีที่รับผิดชอบ โดยมีบทบาทในเชิงรุกที่จะต้องควบคุม และบริหารคดีที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไป โดยจะต้องกำหนดเป้าหมายของคดีและระยะเวลาการแล้วเสร็จของแต่ละคดี อีกกระบวนการหนึ่ง คือ การประชุมคดีก่อนการนั่งพิจารณาคดี (Pre-trial Conference) หรือกระบวนการชี้สองสถานเป็นการประชุมวางแผนการดำเนินคดีของผู้พิพากษาร่วมกับคู่ความ โดยการเรียกโจทก์จำเลยมาเจรจากันก่อนว่า

ประเด็นที่จะต่อสู้เป็นอย่างไร สำหรับสิ่งที่ไม่เป็นประเด็นจะต้องตัดออกไปจนเหลือหัวใจสำคัญของประเด็นต่าง ๆ จึงมาต่อสู้หรือสืบพยานกัน ซึ่งจะทำให้การกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาคดีไปอย่างสมเหตุสมผล ดังนั้นเมื่อบทบาทของผู้พิพากษาในการควบคุมทิศทางของคดีขาดประสิทธิภาพที่ดีเพียงพอแล้ว การกำกับทิศทางของคดีก็จะตกอยู่ที่คู่ความมากขึ้น ทำให้คดีจำนวนมากจึงดำเนินไปในลักษณะที่ค่อนข้างจะขาดทิศทางหรือการดำเนินคดีของกลุ่มความมีลักษณะของการประวิงคดีบ้าง ซึ่งต้องเลื่อนคดีไปไม่สมเหตุสมผล ดังเช่นคดีร้องขอจัดการมรดก ซึ่งประเด็นแห่งคดีมีเพียง ผู้ร้องขอจัดการมรดกของผู้ตายมีส่วนได้เสียในทรัพย์มรดก และเป็นผู้สมควรจัดการทรัพย์มรดกของผู้ตายหรือไม่ การที่ผู้คัดค้านยื่นคำร้องเข้ามาในคดี และกล่าวว่าผู้ตายมีทรัพย์มรดกมากกว่าที่ผู้ร้องยื่นคำร้องเข้ามา จึงเป็นการร้องขอจัดการทรัพย์มรดกโดยมิชอบ และมีการเลื่อนคดี 3-5 นัด เพื่อให้ผู้คัดค้านสืบหาทรัพย์ จะเห็นว่า เมื่อคดียังไม่มีการตัดสินว่าผู้ตายมีทรัพย์มรดกเท่าใด ผู้ร้องหรือผู้คัดค้านมีสิทธิในทรัพย์มรดกเท่าใด การเลื่อนคดีดังกล่าว จึงเป็นไปในลักษณะที่ขาดทิศทาง ขาดการควบคุม จึงทำให้คดีมีความล่าช้า การจัดการทรัพย์สินของผู้ตายย่อมหยุดชะงักลง ประการที่สาม ระบบการพิจารณาคดีของศาล เนื่องจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลนั้น จะต้องอาศัยกฎหมายวิธีสบัญญัติเป็นหลักในการที่จะได้มาซึ่งข้อเท็จจริงเพื่อวินิจฉัยชี้ขาดคดี กระบวนการในการดำเนินคดีนั้นเป็นสิ่งที่สลับซับซ้อน คู่ความไม่สามารถดำเนินคดีได้ด้วยตนเองได้ แต่ต้องมีทนายความในการว่าต่างหรือแก้ต่างแทน หรือดำเนินการใด ๆ แทน ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเพิ่มขึ้น โดยขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามปกติของศาลนั้น ถ้าเป็นคดีที่จำเลยให้การต่อสู้คดีก็ต้องมีการสืบพยานทั้งสองฝ่ายทำให้ระยะเวลาการดำเนินคดีก็ยาวนานออกไป ซึ่งแต่ละคดีก็จะเสร็จการพิจารณาจนศาลพิพากษาได้ก็จะใช้เวลาไม่เท่ากัน อาจจะ 1 ปี ถึง 2 ปีหรือนานกว่านั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความยุ่งยากความสลับซับซ้อนของคดี แม้ปัจจุบันจะมีการพิจารณาคดีสืบพยานแบบต่อเนื่องเพื่อให้คดีเสร็จ ไปได้เร็วกว่าการพิจารณาคดีแบบเดิม แต่ช่วงระยะเวลาเริ่มต้นตั้งแต่การฟ้องคดีไปจนถึงวันนัดสืบพยานครั้งแรกจะเป็นช่วงระยะเวลาที่ยาวนาน เนื่องจากลำดับวันนัดพิจารณา ขึ้นอยู่กับวันว่างของศาลและคู่ความว่าจะว่างตรงกันเมื่อใด ฉะนั้นกว่าจะมีการสืบพยานนัดแรกก็อาจใช้เวลานานอาจถึง 6 เดือนหรือ กว่านั้นก็ได้อีก ซึ่งบางกรณีระหว่างการพิจารณาคดี อาจมีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของกลุ่มความไว้ชั่วคราวเพื่อป้องกันการชักย้ายถ่ายเททรัพย์สิน ซึ่งทำให้คู่ความฝ่ายที่ถูกยึดหรืออายัดทรัพย์สิน ไม่อาจที่จะทำนิติกรรมใด ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินได้ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อธุรกิจ หรือทำให้บุคคลอื่นที่จะประกอบธุรกิจการค้าด้วย หรือผู้ที่จะใช้บริการขาดความเชื่อถือในชื่อเสียงทางการค้าและบริการได้ เมื่อศาลได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยถูกต้องครบถ้วนแล้วศาลก็จะมีคำพิพากษา ซึ่งภายหลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว คู่ความฝ่ายใดไม่เห็นพ้องด้วยกับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็จะมีการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษา

ต่อไป เพื่อให้ศาลสูงพิจารณาถ่วงถ่วงคำพิพากษาของศาลชั้นต้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการพิจารณาคดีโดยรวมทั้งคดีแล้วกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดก็ใช้เวลานานหลายปีซึ่งบางครั้งอาจใช้เวลานาน 4-5 ปี และภายหลังจากศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ฝ่ายที่แพ้คดีไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาตามเวลาที่ศาลกำหนด คู่ความฝ่ายที่ชนะคดีก็จะต้องดำเนินการขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการยึดทรัพย์ฝ่ายแพ้คดีอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งผลสุดท้ายอาจไม่แน่นอนว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะได้รับชำระหนี้เต็มตามที่ศาลพิพากษาหรือลูกหนี้ตาม คำพิพากษาจะมีทรัพย์สินใดให้ยึดหรือไม่ ซึ่งมีหลายคดีที่ฝ่ายชนะคดี(เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ได้รับชำระหนี้เพียงบางส่วน และมีคดีบางส่วนที่เจ้าหนี้ไม่ได้รับชำระหนี้เนื่องจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีทรัพย์สินใดที่สามารถบังคับคดีได้ ฉะนั้นความเสียหายที่เกิดขึ้นย่อมไม่ได้รับการแก้ไขเยียวยา ดังนั้นเมื่อวิธีพิจารณาคดีมีความล่าช้า ประกอบกับการบริหารจัดการคดีต่างๆ ยังขาดประสิทธิภาพที่ดีเพียงพอ จึงทำให้ปริมาณคดียุติธรรมนับตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา มีคดีที่ฟ้องร้องต่อศาล และมีคดีที่ค้างอยู่ในศาล จำนวนหนึ่งล้านกว่าคดี ฉะนั้น เมื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่ได้รับการเยียวยาอย่างรวดเร็ว และเป็นธรรม ย่อมอาจถือได้ว่าเป็นการก่อให้เกิดความเสียหาย หรือต่อความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ที่เสียหายเพิ่มขึ้นในขณะเดียวกัน

ดังนั้นเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนดำเนินด้วยมีประสิทธิภาพ ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้สะดวก รวดเร็ว สำนักงานศาลยุติธรรมจึงได้นำระบบการระงับข้อพิพาทโดยทางเลือกอื่นนอกจากการพิจารณาคดีศาลมาใช้ นั่นคือการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลมาใช้ควบคู่กับวิธีดำเนินคดีตามปกติของศาล (สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, 2548, หน้า 54) ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนับว่าเป็นการระงับข้อพิพาทอีกทางเลือกหนึ่งที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการดำเนินคดีทางศาลหรือการอนุญาโตตุลาการ กล่าวคือการระงับข้อพิพาทโดยศาลหรืออนุญาโตตุลาการต้องมีบุคคลที่สามตัดสินชี้ขาดข้อพิพาท แต่สำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแม้จะมีบุคคลที่สามเข้าร่วมช่วยในการระงับข้อพิพาท แต่บุคคลที่สามในระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นเป็นเพียงผู้ที่เข้ามาคอยช่วยเหลือคู่กรณี ให้ข้อพิพาทยุติลงได้ด้วยการเสนอแนวทางหรือหาทางออกให้คู่กรณีตกลงกันได้เท่านั้น ไม่มีอำนาจชี้ขาดข้อพิพาทให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชนะหรือแพ้คดีได้ แต่ผู้ที่ตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทนั้นอยู่ที่คู่กรณีเป็นหลัก เมื่อต่างยอมผ่อนผันให้แก่กันข้อพิพาทก็สามารถยุติลงได้ ข้อพิพาทที่ยุติลงได้ถือว่าไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้แพ้หรือชนะข้อพิพาท แต่ถือว่าการที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายต่างชนะด้วยกัน(Win Win Situation) ทำให้คู่กรณีได้รับการอำนวยความสะดวกที่สะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม และสร้างความพึงพอใจให้แก่คู่กรณีทุกฝ่ายในผลของข้อตกลงยิ่งขึ้น อีกทั้งยังทำให้สัมพันธภาพระหว่างคู่กรณียังคงอยู่ สำหรับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดำเนินการโดยศาลทั่วประเทศนั้นปัจจุบัน

มีเพียงการ โกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายหลังจากการฟ้องคดีต่อศาลแล้วเท่านั้น กล่าวคือภายหลังจากเมื่อโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยต่อศาล ศาลก็จะส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลย ซึ่งเมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องแล้วก็อาจมีการขยายระยะเวลายื่นคำให้การ กว่าจะกำหนดวันนัดพิจารณา เมื่อรวมระยะเวลานับแต่ที่โจทก์ยื่นฟ้องจนถึงนัดชี้สองสถานหรือนัด โกล่เกลี่ยข้อพิพาท ต้องใช้เวลาประมาณสามถึงสี่เดือนกว่าการ โกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะเกิดขึ้น ซึ่งหากฝ่ายจำเลยเป็นผู้ประกอบธุรกิจทางการค้าหรือการบริการ เมื่อถูกฟ้องดำเนินคดีต่อศาลแล้ว ย่อมทำให้ชื่อเสียงทางการค้าหรือการบริการ ได้รับความเสียหาย ประเด็นประการต่อมากรณีคดีที่ทุนทรัพย์ไม่สูงมากมีลักษณะเป็นคดี민โนสาระ อยู่ในเขตอำนาจศาลแขวง การฟ้องคดีผู้เสียหายจะฟ้องด้วยวาจาหรือหนังสือก็ได้ แต่ขั้นตอนการปฏิบัติจริงแล้วประชาชนที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินคดีของศาลก็เป็นการยากที่จะดำเนินการฟ้องคดีได้เอง และเมื่อต้องสืบพยานกระบวนการสืบพยานก็จะเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน ขณะเดียวกันหากจำเลยเป็นผู้ประกอบธุรกิจย่อมมีทนายความหรือมีที่ปรึกษาทางกฎหมายที่เก่ง ๆ ดำเนินคดีแทน ทำให้ศักยภาพการดำเนินคดีแตกต่างกันอย่างชัดเจน ฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องว่าจ้างทนายความดำเนินว่าต่างแทน เป็นสาเหตุให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีมากขึ้น เมื่อเป็นคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์ไม่สูงประกอบกับผลแห่งคดีที่ผู้เสียหายที่จะได้รับตามคำพิพากษาแล้วไม่คุ้มค่า ทำให้ผู้เสียหายบางส่วนไม่ใช้สิทธิฟ้องดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความผิด การที่ผู้เสียหายไม่ใช้สิทธิฟ้องคดีเพื่อให้ศาลคุ้มครองหรือรับรองสิทธิให้แล้ว ความเสียหายที่เกิดขึ้นย่อมไม่ได้รับการแก้ไขเยียวยา และความเป็นธรรมในสังคมเกิดไม่เสมอภาค ดังนั้นสำนักอำนวยการประจำศาลจังหวัดชลบุรีได้เล็งเห็นถึงช่องว่าง และอุปสรรคของการถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนดังกล่าว จึงได้ดำเนินการจัดให้มีการ โกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อน การฟ้องคดีขึ้น โดยนำวิธีการ โกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายหลังจากดำเนินคดีต่อศาลมาใช้กับการ โกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนการฟ้องคดี ด้วยมีวัตถุประสงค์มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้ได้รับความเที่ยงธรรมรวดเร็ว เสมอภาค (The Rule Of Law) ในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น อีกทั้งเป็นการเพิ่มทางเลือกในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมแทนการฟ้องร้องคดีต่อศาลได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทที่เป็นทางเลือกใหม่ เสริมกระบวนการ โกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายหลังจากที่มีการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาล ผลของการ โกล่เกลี่ยข้อพิพาทยอมทำให้ผู้เสียหายเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนได้อย่าง สะดวก รวดเร็ว เป็นธรรม และผู้เสียหายได้รับการเยียวยาอย่างรวดเร็ว โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล ค่าป่วยการทนายความ อีกทั้งไม่ทำให้จำเลยเสียชื่อเสียงทางการค้าหรือบริการ ตลอดจนสามารถลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลและประหยัดงบประมาณของสำนักงานศาลยุติธรรมในการบริหารคดีได้เป็นอย่างดี กระบวนการ โกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนการฟ้องคดีต่อศาลนั้น จากการศึกษาและการปฏิบัติงานของผู้ศึกษาที่เคยปฏิบัติ

หน้าที่เป็นนิติกร งานไต่ถามและประนีประนอมข้อพิพาทศาลจังหวัดชลบุรีนั้น ปรากฏว่าศาลจังหวัดชลบุรีเพียงแห่งเดียวเท่านั้นที่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นแห่งแรก ซึ่งข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการไต่ถามสำเร็จยุติลงได้ในปริมาณสูงเมื่อพิจารณาถึงจำนวนข้อพิพาทที่มีการเรียกร้องที่เข้าสู่กระบวนการไต่ถาม ตัวอย่างเช่น การไต่ถามข้อพิพาทก่อนเสนอคดีต่อศาลระหว่างสหกรณ์สุกนิมิต บ้านบึง, พนัสนิม กับสมาชิกสหกรณ์ จากข้อพิพาทเรื่อง การกู้ยืมเงินค้ำประกัน จำนอง ซื่อขาย จำนวนประมาณ 70 กว่าเรื่อง ข้อพิพาทยุติลงด้วยการไต่ถามมีจำนวนกว่า 50 เรื่อง ส่วนเรื่องที่ไม่สามารถไต่ถามได้เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์รายนั้น ๆ ไม่เข้าร่วมการไต่ถาม

สำหรับข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการไต่ถามก่อนเสนอคดีต่อศาลนั้น แม้ว่าข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องด้วยสิทธิทางแพ่งทุกประเภท จะสามารถเข้าสู่กระบวนการไต่ถามข้อพิพาทได้ก็ตาม แต่ในกรณีความผิดทางละเมิดนั้นมีลักษณะพิเศษกว่าข้อพิพาทโดยทั่วไป การไต่ถามข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจึงมีปัญหากฎหมายหลายประการที่ถือว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การไต่ถามข้อพิพาททางแพ่งก่อนเสนอคดีต่อศาลไม่มีประสิทธิภาพสูงสุดดังเช่นข้อพิพาทโดยทั่วไป ทั้งนี้เนื่องการไต่ถามข้อพิพาททางแพ่งก่อนเสนอคดีต่อศาลนั้น เป็นวิธีการยุติข้อพิพาทแบบใหม่โดยการนำเอากระบวนการไต่ถามข้อพิพาทภายหลังเสนอคดีต่อศาลมาปรับใช้ในทางปฏิบัติ ผลการไต่ถามข้อพิพาทเมื่อกฎหมายที่มีอยู่อย่างจำกัด และไม่เอื้ออำนวยต่อการไต่ถามข้อพิพาททางแพ่งก่อนเสนอคดีต่อศาล การไต่ถามข้อพิพาทที่ดำเนินไปจึงมีปัญหาทางกฎหมายดังนี้

ปัญหากฎหมายประการแรก คือปัญหาอำนาจของศาลในการไต่ถามข้อพิพาท ในการไต่ถามข้อพิพาทนั้น มีกฎหมายที่ให้อำนาจแก่ศาลในการดำเนินการไต่ถามข้อพิพาท เฉพาะกรณีการไต่ถามภายหลังเสนอคดีต่อศาลแล้วเท่านั้น มิได้มีกฎหมายให้อำนาจแก่ศาลในการดำเนินการไต่ถามข้อพิพาทก่อนเสนอคดีต่อศาลแต่อย่างใด การไต่ถามข้อพิพาทก่อนเสนอคดีต่อศาล จึงส่งผลให้ศาลมีอำนาจแต่ไม่อาจใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19, มาตรา 20 ทวิ ได้ไม่ว่าจะในการเรียกคู่กรณีมาศาลเพื่อทำการไต่ถามข้อพิพาท การแต่งตั้งบุคคลต่างๆ เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ไต่ถามข้อพิพาท ก็ตาม

ปัญหากฎหมายประการที่สอง คือปัญหาอำนาจการทำสัญญาประนีประนอมยอมความของคู่กรณี ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้หย่อนความสามารถ การเจรจาไต่ถามข้อพิพาทย่อมเป็นการกระทำใด ๆ ที่เป็นการ ก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวนหรือระงับซึ่งสิทธิอันเป็นการทำนิติกรรมขึ้น และสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นสัญญาอย่างหนึ่งที่เป็นผลให้ผู้หย่อนความสามารถได้มาซึ่งทรัพย์สิน ดังนั้นการทำสัญญาประนีประนอมยอมความจะต้องกระทำโดยผู้ปกครองหรือผู้ดูแลบุคคลนั้น ๆ และเมื่อสัญญาประนีประนอมยอมความเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน การดำเนินการทำ

สัญญาประนีประนอมยอมความของผู้ปกครองจึงเกิดปัญหาการตีความของบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องขึ้น

ปัญหากฎหมายประการที่สาม คือปัญหาผลของสัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาทที่เกิดจากการกระทำความผิดฐานละเมิด ซึ่งผลของสัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 852 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ทำให้ความรับผิดชอบทางละเมิดที่เกิดขึ้นระงับสิ้นลงในทันที ทำให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายได้สิทธิเรียกร้องใหม่ตามสัญญาที่ตกลงกัน การที่คู่กรณีไม่ปฏิบัติตามสัญญาหรือการทำสัญญาประนีประนอมยอมความเพื่อหลบเลี่ยงความรับผิดชอบทางอาญาในคดีความผิดทางแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หรือการปฏิบัติผิดสัญญาประนีประนอมยอมความที่ได้ตกลงกันนั้น มีปัญหาทางกฎหมายหลายประการเช่น ปัญหาเกี่ยวกับการรับช่วงสิทธิ และปัญหาเกี่ยวกับความผิดทางละเมิด ที่เป็นความผิดทางแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา เพราะผลของสัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 852 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับลงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 ฉะนั้นผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ จึงทำให้อีกฝ่ายหนึ่งถูกตัดสิทธิและเสียสิทธิทางกฎหมาย

ปัญหากฎหมายประการที่สี่ คือปัญหาผลของสัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 852 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น มิได้มีปัญหาเฉพาะที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น แต่มาตราดังกล่าวยังมีผลเกี่ยวเนื่องต่ออายุความ และการตีความเกี่ยวกับอายุความหลายประการด้วยกัน ทั้งนี้จะปรากฏชัดหากว่าข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

ดังนั้นจึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษา ถึงการไต่ถามข้อพิพาทก่อนการเสนอคดีต่อศาล โดยเฉพาะข้อพิพาททางละเมิด และเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไข เพิ่มเติมปรับปรุงบทบัญญัติกฎหมายที่มีอยู่ เพื่อรองรับการไต่ถามข้อพิพาทก่อนเสนอคดีต่อศาล ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาททางแพ่งก่อนเสนอคดีต่อศาล
2. เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎี ความหมายและหลักเกณฑ์สำคัญเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาทก่อนเสนอคดีต่อศาล
3. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาท ทั้งของไทยและต่างประเทศ
4. เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายในการไต่ถามข้อพิพาททางแพ่งก่อนการฟ้องคดีต่อศาล และที่ดำเนินการไต่ถามโดยศาล

5. เพื่อศึกษาถึงแนวทางและข้อเสนอแนะ ให้มีการเพิ่มเติม ปรับปรุง แก้ไขกฎหมายที่มีอยู่ สำหรับรองรับการไต่ถามข้อพิพาทก่อนเสนอคดีต่อศาลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สมมติฐานการศึกษา

การไต่ถามข้อพิพาททางแพ่งก่อนเสนอคดีต่อศาลนั้น นับว่าเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพที่ดีที่สุด เพราะสามารถเป็นทางเลือกในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน สะดวก รวดเร็ว ขั้นตอนไม่สลับซับซ้อน แต่ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายเฉพาะเพื่อการไต่ถามข้อพิพาททางแพ่งก่อนเสนอคดีต่อศาล ซึ่งหากมีกฎหมายเฉพาะสำหรับการไต่ถามข้อพิพาททางแพ่งก่อนการเสนอคดีต่อศาล และในองค์กรต่าง ๆ ตลอดจนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการยุติข้อพิพาท ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นก็สามารถยุติลงได้โดยไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีต่อศาล ความเสียหายที่เกิดขึ้นย่อมได้รับการเยียวยาอย่างรวดเร็ว ลดช่องว่างของการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ขณะเดียวกันก็จะเป็นการลดปริมาณคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาล และทำให้การพิจารณาคดีของศาลไปด้วยความรวดเร็วไม่มีคดีค้างพิจารณา

ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึง กระบวนการไต่ถามข้อพิพาทก่อนการฟ้องร้องคดีดำเนินคดีต่อศาล ที่ดำเนินโดยศาลและในประเด็นการระงับข้อพิพาทที่เกิดจากความรับผิดชอบ รวมถึงผลของสัญญาประนีประนอมที่เกิดจากการระงับข้อพิพาทดังกล่าว โดยอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติบริหารศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะใช้วิธีการวิจัยเอกสาร โดยศึกษาจากตำรา บทความ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ วารสาร คำพิพากษาฎีกา ทั้งที่เป็นภาษาไทยและต่างประเทศ รวมถึงศึกษาจากกระบวนการปฏิบัติงานจริงจากที่ผู้ศึกษาเคยปฏิบัติหน้าที่เป็นนิติกร ส่วนงานไต่ถามข้อพิพาทของศาลจังหวัดชลบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาททางแพ่งก่อนเสนอคดีต่อศาล
2. ทำให้ทราบประวัติความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎี ความหมายและหลักเกณฑ์สำคัญเกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาทก่อนการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาล
3. ทำให้ทราบถึงกฎหมายที่เกี่ยวกับการไต่ถามข้อพิพาททั้งของไทยและต่างประเทศ
4. ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาทางกฎหมายในการไต่ถามข้อพิพาททางแพ่งก่อนการเสนอคดีต่อศาล
5. ทำให้มีการเพิ่มเติม ปรับปรุง แก้ไขกฎหมายที่มีอยู่ให้กระชับชัดเจน อันเป็นรองรับการไต่ถามข้อพิพาทก่อนเสนอคดีต่อศาลไม่ว่าจะโดยระดับองค์กรหรือบุคคลธรรมดา ให้สามารถดำเนินการไต่ถามข้อพิพาทได้อย่างมีประสิทธิภาพและศาลอื่นหรือองค์กรอื่นทั่วประเทศ สามารถดำเนินการไต่ถามข้อพิพาทก่อนเสนอคดีต่อศาลได้เช่นเดียวกัน

นิยามศัพท์

1. สำนักกระงับข้อพิพาท หมายความว่า หน่วยงานหนึ่งของสำนักงานศาลยุติธรรมซึ่งมาหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมด้านการไต่ถามข้อพิพาททั้งในและนอกศาล
2. การไต่ถามข้อพิพาท หมายความว่า การกระงับข้อพิพาทโดยมีบุคคลที่สามที่เรียกว่า “ผู้ไต่ถาม” ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือ เสนอเสนอแนะแนวทาง และหาทางออกให้กับคู่กรณี
3. บุคคลผู้ไร้ความสามารถ หมายความว่า บุคคลใด ๆ ซึ่งไม่มีความสามารถตามกฎหมายหรือความสามารถถูกจำกัด โดยขบถบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความสามารถ
4. คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา หมายความว่า คดีแพ่งที่ฟ้องร้องตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญา กล่าวคือหากมูลเหตุการกระทำผิดอาญาใดนั้น เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดฐานขอกยกทรัพย์ หรือความผิดเกี่ยวกับฐานทำร้ายร่างกาย
5. ผู้ไต่ถาม หมายความว่า บุคคลผู้เป็นกลางซึ่งทำหน้าที่สนับสนุนอำนวยความสะดวกช่วยเหลือ แนะนำ เสนอแนะ หาแนวทาง และส่งเสริมให้คู่กรณีสามารถระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นให้ยุติลง โดยผู้ไต่ถามต้องไม่เป็นตัวแทนของคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นผู้รับผิดชอบรักษากระบวนการไต่ถามให้ดำเนินต่อไปด้วยดี ซึ่งคนกลางกรณีที่เป็นการไต่ถามข้อพิพาทก่อนการ

ฟ้องคดีจะเรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” ซึ่งหากเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายหลังเสนอคดีต่อศาลแล้วเรียกคนกลางว่า “ผู้ประนีประนอม” (สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, 2550ข, 19)

6. สัญญาประนีประนอมยอมความ หมายความว่า สัญญาผู้ซึ่งเป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งที่มีอยู่หรือจะมีขึ้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน

7. ผู้เสียหาย หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งรวมทั้งผู้มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังมาตรา 4, 5, 6 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4)

8. ข้อพิพาททางละเมิดในการทำธุรกิจบริการ ได้แก่ การบริการในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อื่นได้รับความสะดวกสบาย ความปลอดภัย โดยเรียกค่าบริการเป็นค่าตอบแทน เช่น การขนส่ง การแพทย์ เป็นต้น ซึ่งเมื่อมีการกระทำหรือการละเว้นการกระทำที่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิของผู้รับบริการโดยปราศจากอำนาจที่มีอยู่ และทำให้ผู้รับบริการได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สินและสิทธิอื่น ๆ

9. คู่กรณี หมายความว่า ผู้ที่ได้แย้งหรือถูกโต้แย้งเกี่ยวสิทธิหรือหน้าที่ ตามกฎหมายที่รับรอง คู่สมัครงให้ไว้